

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації

Лисички Олександра Миколайовича на тему:

**«Композиторські пошуки Едварда Елгара: етапи творчої еволюції
(на матеріалі оркестрових творів)»**

на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – «Музичне
мистецтво» з галузі знань 02– «Культура і мистецтво»

Публічну презентацію наукових результатів дисертації

проведено на засіданні кафедри історії української та зарубіжної музики
Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського
«23» квітня 2024 року, протокол № 10

Обґрунтування теми дослідження. Питання про те, кого можна вважати «титкульним» композитором певної нації, є дискусійним і не завжди коректним через брак чітко вимірюваних критеріїв, що вказують на значимість того чи іншого митця. Втім, є ряд причин вважати, що для британської музичної культури Едвард Елгар (1857–1934) є саме таким, щонайменше – одним з таких. Окрім написання перших успішних британських симфоній, інструментальних концертів та ораторій, відзначимо і фестиваль музики Е. Елгара, що відбувся в 1904, – рідкісний вияв пошани до композиторів: до цього аналогічного святкування удостоївся лише Г. Ф. Гендель, але помертвено. Настільки ж активним було і музикознавче висвітлення життя та творчості Е. Елгара – починаючи від прижиттєвої статті в Словнику Гроува (*S. A. Fuller Maitland*), в середині ХХ століття (*M. Kennedy, M. Hurd, I. Parrot, M. Portnoy*) і до наших днів (*D. McVeigh, B. Adams, L. Botstein, L. Meadows, J. Butt, Ch. E. McGuire, E. Pucciarelli; R. Cowgill, D. Heckert, A. Padgett, A. Thomson, J. Rushton, C. Mark, P. Dennison*). У наявних джерелах міститься чимало дискусійних моментів, в тому числі, відбиття композитором національно англійського, так званого «*Englishness*». Підставою для цієї полеміки є індивідуальний стиль Е. Елгара, який від моменту набуття впізнаванності однозначно виявляє орієнтацію на сучасну композиторів австро-німецьку музичну культуру, та ширше – відсутність сформованого «британського стилю» як до початку творчого шляху митця, так і надалі. Тим не менш, дослідники відзначають особливе звучання музики Е. Елгара: і як «британське», і як неповторно індивідуальне. Додатково дискусія збагачується питанням про існування національної англійської школи, якщо під такою розуміти спадкоємність традиції.

Сумарно, розглянута наукова література висвітлює ряд особливостей творчої біографії композитора: дослідники звертаються до таких проблем, як походження з провінційного середнього класу (*B. Adams*), відсутність формальної композиторської освіти (*P. Dennison, D. McVeigh*), роль католицького віросповідання Е. Елгара з огляду на протестантство Британії (*J. Butt, Ch. E. McGuire*), дуже пізні досягнення визнання як композитора та написання симфонії – 42 та 51 роки, відповідно (*J. Rushton*), згадана проблема німецьких впливів (*L. Meadows, M. Musgrave*). Тож, проблемну аuru

пропонованої дисертації складає науковий контекст, домінований зазначеними питаннями: специфіка особистості Е. Елгара, особливості його індивідуального стилю та нетиповий шлях його творчої еволюції.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі історії української та зарубіжної музики згідно з планом науково-дослідницької роботи Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського в рамках комплексної теми «Сучасні проблеми історичного музикознавства» (протокол № 4 від 09.11.2016). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського (протокол №4 від 27.11.2020), уточнено на засіданні Вченої ради Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського (протокол №7 від 30.01.2024).

Мета дослідження – розкрити спрямованість композиторських пошуків Е. Елгара на різних етапах його творчої еволюції на основі обраного музичного матеріалу.

Об'єкт дослідження – композиторський доробок Е. Елгара; **предмет** – творча еволюція Е. Елгара, розглянута на матеріалі оркестрових творів як композиторський пошук.

Матеріалом дослідження є партитури 14 оркестрових творів Е. Елгара.

Методи дослідження спираються на наукові принципи класичного музикознавства: *історико-типологічний*, зумовлений необхідністю представити Е. Елгара в двох ракурсах: як особистість та як британця; *історико-еволюційний*, що дозволяє виокремити етапи творчої еволюції митця та з'ясувати загальний напрям композиторського розвитку Е. Елгара; *стильовий*, за допомогою якого визначено стильові константи оркестрової творчості Е. Елгара; *структурно-композиційний*, спрямований на висвітлення особливостей формотворчого процесу в розглянутих творах; *драматургічний*, завдяки якому розкривається образно-тематична логіка, закладена в оркестрових творах Е. Елгара; *музично-мовний*, застосування котрого обумовлене розглядом гармонії, мелодики, оркестрування Е. Елгара; *компаративний*, використаний задля порівняння етапів творчої еволюції митця та рівня творчих досягнень на кожному з них.

Теоретична база складається з наукових положень, що містяться у вивчених джерелах з наступних питань: *історії та теорії музики*: О. Антонова (1989), О. Бурель (2017), О. Гужва (1985), В. Данилець (2021), О. Коменда (2013), В. Ракочі (2021), О. Савайтан (2018), Н. Савицька (2010), Р. Сох (1963), L. Emmery (2019), A. Lamb (2001); проблеми національного стилю: В. Артеменко (2007), Ван Те (2008), Н. Горюхіна (1989), О. Кушнірук (2009), З. Лісса (1964), О. Маркова (2014), Ю. Ніколаєвська (2011), О. Овсяннікова-Трель (2007), І. Пясковський (2010), С. Тишко (1994), С. Bennet (2007), R. Wagner (1840); англійська культура та музика: О. Петрова (2012), M. Allis (2012), O. Baldwin (2008), A. Blake (1997), M. Bukofzer (1947), Ch. Burney (1785), D. J. Burrows (1973), S. A. Fuller Maitland (1907), A. Hicks (2001), M. Hughes (2001), M. Kennedy (1994), R. Leppert (1993), J. Ling (2021), J. H. Long (1968), M. Musgrave (1987), E. O'Neill (2016), S. Pelkey (2005), C. Price (2002), E. Rendall (1895), J. Schaarwächter (2008, 2015), G. Self (2001), R. Taruskin (2005),

E. L. A. Woodhouse (2013), A. Wooley (2019); життєтворчість Е. Елгара: М. Гайдук (2023), В. Adams (2000, 2005, 2007a, 2007b), L. Botstein (2007), J. Butt (2005), В. Collett, R. Cowgill (2007), T. Day (2005), P. Dennison (1990), J. Dibble (2005), E. Elgar (1913), S. A. Fuller Maitland (1907), S. Fuller (2007), N. Ghunan (2007), A. Gimbel (1989), W. Golding (2008), J. Harper-Scott, (2005), D. Heckert (2007), M. Hurd (1969), M. Kennedy (1968, 1970, 1990, 1993), C. Kent (1993, 2005), C. Marc (2005, 2007), D. Matthews (2006), P. McCreless (2007), M. McCroy (1944), Ch. McGuire (2000, 2005, 2007a, 2000b, 2009), D. McVeagh (1990, 1993, 2001, 2005, 2013), L. Meadows (2008), R. Meikle (1993), J. Moore (1960), A. Neil (2013), A. D. Padgett (2007), T. Page (1985), I. Parrot (1971, 2003), J. Pickard (2007), M. Portnoy (1985), M. Riley (2007a, 2007b), J. Rushton (2005, 2013), C. R. Santa (2010), A. Thomson (2005, 2008), В. Trowell (1993), В. Tuck (2018).

Наукова новизна отриманих результатів. У дисертації *вперше* створена концепція еволюції творчого стилю Е. Елгара як результату періодичної зміни обраних композиторських завдань та надано характеристику кожного з її етапів; здійснено послідовний та хронологічно впорядкований аналіз оркестрових творів Е. Елгара, що дозволило виявити спрямування його творчих пошуків; визначено стильові константи оркестрових творів Е. Елгара; на підставі узагальнення наукової інформації про життя та творчий спадок Е. Елгара розкрито індивідуальні особливості його творчої особистості; включено до обігу українського музикознавства суттєвий масив зарубіжних досліджень, присвячених Е. Елгару та англійській музичній культурі в цілому.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання матеріалів дослідження в розробці академічних курсів історії світової музичної культури та оркестрових стилів, аналізу музичних творів і гармонії, а також спеціального класу з оркестрово-симфонічного диригування.

Апробація результатів дослідження. Обговорення дисертації відбувалось на кафедрі історії української та зарубіжної музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського. Основні положення та висновки роботи оприлюднені на 13 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях:

1. XXII Всеукраїнська молодіжна науково-творча онлайн-конференція «Музичне мистецтво та наука на початку третього тисячоліття» (Одеса, 3–5.12.2020);
2. II Міжнародна наукова конференція «Мистецтво та наука в сучасному глобалізованому просторі» (Харків, 17–18.05.2021);
3. I Всеукраїнський Форум молодих вчених «Наукова весна 2021. Культура і мистецтво в сучасному світі» (Київ, 28.05.2021);
4. Міжнародний науковий симпозіум «Черкашинські читання. Історична наступність у мистецькому та науковому континуумі» (Харків, 10–12.12.2021);

5. Міжнародна науково-практична конференція «Сучасне слово про мистецтво: наука та критика» (Харків, 11–12.05.2022);
6. III Міжнародна науково-творча конференція «Мистецтво та наука в сучасному глобалізованому просторі» (Харків, 21–22.05.2022);
7. Міжнародна науково-практична конференція «ХНУМ імені І. П. Котляревського 105 років: звершення та випробування» (Харків, 11–12.10.2022);
8. Міжнародний науковий симпозіум «II Черкашинські читання. Мистецтво і митці в часи криз та катастроф» (Харків, 18–19.11.2022);
9. III Міжнародна науково-практична конференція «Сучасне слово про мистецтво: наука та критика» (Харків, 13–14.02.2023);
10. IV Міжнародна наукова конференція «Мистецтво та наука в сучасному глобалізованому просторі» (Харків, 20–21.05.2023);
11. Міжнародна науково-творча конференція «Вища музично-театральна освіта Харкова: 100 років єднання» (Харків, 24–25.10.2023);
12. Міжнародний науковий симпозіум «III Черкашинські читання. Музична і театральна історія: події, факти, коментарі» (Харків, 24–25.11.2023);
13. Науковий проєкт «Сучасне слово про мистецтво: наука і критика» (13–14.02.2024); Міжнародний науково-творчий та освітній проєкт «Богатирьовські студії: синтез теорії та практики» (Харків, 4–6 квітня 2024).

Публікації. Основні положення дисертації викладено у чотирьох статтях у фахових виданнях, рекомендованих і затверджених МОН України, а також в трьох збірках матеріалів міжнародних конференцій.

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Лисичка, О. (2019). Оркестрові твори Е. Елгара 10-х років ХХ сторіччя як спроба оновлення композиторського стилю. *Аспекти історичного музикознавства*, 16, 225–241, DOI: <https://doi.org/10.34064/khnum2-16.13>
2. Лисичка, О. (2021). «Несподівано британське»: акцентуація національно англійського в «Фальстафі» Едварда Елгара. *Аспекти історичного музикознавства*, 24, 37–53, DOI: <https://doi.org/10.34064/khnum2-24.02>
3. Лисичка, О. (2021). Інтроспективність як ознака лірико-драматичного жанру Скрипкового концерту Е. Елгара. *Аспекти історичного музикознавства*, 25, 55–86, DOI: <https://doi.org/10.34064/khnum2-25.03>
4. Лисичка, О. (2023). Увертюра Е. Елгара «На Півдні (Алассіо)»: узагальнення власного досвіду і передбачення подальших творчих відкриттів. *Аспекти історичного музикознавства*, 32, 93–112, DOI: <https://doi.org/10.34064/khnum2-32.06>

Характеристика особистості здобувача

Лисичка Олександр Миколайович здобув повну вищу освіту в Харківському національному університеті мистецтв імені І. П. Котляревського у 2020 році за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво», освітня програма «Музикознавство», ступінь магістра з присвоєнням професійних кваліфікацій «Музичний критик, лектор, науковець-дослідник, викладач закладу вищої освіти». Навчався в аспірантурі ХНУМ імені І. П. Котляревського з 01.09.2020 по 27.10.2022 на кафедрі теорії музики, з 28.10.2022 по нині – на кафедрі історії української та зарубіжної музики (науковий керівник – кандидат мистецтвознавства, доцент І. Л. Іванова).

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана українською мовою з правильним вживанням лінгвістичної та спеціальної термінології. Стиль викладених в дисертації матеріалів дослідження – науковий.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Під час виконання дисертації здобувач дотримувався принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Як результат попередньої експертизи дисертації Лисички Олександра Миколайовича у межах публічної презентації наукових результатів дисертації, проведеної на засіданні кафедри інтерпретології та аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського та повноти основних результатів дослідження,

УХВАЛЕНО:

1. Дисертація **Лисички Олександра Миколайовича «Композиторські пошуки Едварда Елгара: етапи творчої еволюції (на матеріалі оркестрових творів)»**, представлена на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво є ґрунтовним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

Дисертацію присвячено вивченню невисвітленої в українському музикознавстві постаті британського композитора Едварда Елгара (1857–1934) та еволюції його оркестрової творчості. Її зміст відповідає спеціальності 025 – Музичне мистецтво. Визначені мета та завдання повністю розв’язані, основні положення дисертації обґрунтовують наукову новизну. Обсяг та структура дисертації відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на ступінь доктора філософії.

Результати дисертації пройшли апробацію на 13 науково-практичних конференціях; основні положення відображено у 4 наукових публікаціях у фахових збірках та в 4 публікаціях, виданих в збірках матеріалів конференцій.

2. Викладене дозволяє дійти висновку, що дисертація **Лисички Олександра Миколайовича «Композиторські пошуки Едварда Елгара: етапи творчої еволюції (на матеріалі оркестрових творів)»** має теоретичну, практичну значущість, наукову новизну; її результати можуть бути запроваджені до науково-теоретичної та практичної сфер музичного мистецтва України. Дисертація, подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам, передбаченим пунктами 10 та 11 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами), та може бути представлена у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 – «Культура і мистецтво».

3. Рекомендувати дисертацію **Лисички Олександра Миколайовича «Композиторські пошуки Едварда Елгара: етапи творчої еволюції (на матеріалі оркестрових творів)»** до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 – «Культура і мистецтво».

Результати дисертаційного дослідження обговорено і схвалено на публічній презентації наукових результатів дисертації, яку було проведено на засіданні кафедри історії української та зарубіжної музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського.

Головуюча на публічній презентації наукових результатів дисертації:

Доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри історії
української та зарубіжної музики
Харківського національного університету
мистецтв імені І. П. Котляревського

І.С.ДРАЧ